

UDK 811.163.42'282(497.5-3 Zabiokovlje)

811.163.42'282:811.13

Pregledni rad

Rukopis primljen 29. XI. 2012.

Prihvaćen za tisak 28. II. 2013.

Magdalena Nigoević

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Odsjek za talijanski jezik i književnost

Radovanova 13, HR-21 000 Split

magda@ffst.hr

Josip Lasić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Radovanova 13, HR-21 000 Split

jlasic@ffst.hr

ADAPTACIJE ROMANSKIH PRIDJEVSKIH POSUĐENICA U GOVORIMA ZABIOKOVLJA

Zastupljenost romanizama u govorima srednjodalmatinskoga priobalja i otoka opširno je i bogato analizirana u dosadašnjim jezikoslovnim istraživanjima. Manje su, i ne baš sustavno, istraženi govori unutrašnjega dijela srednje Dalmacije. U radu se opisuju ostatci romanskoga utjecaja na prostorno velikom, a danas slabo naseljenom zabiokovskom arealu. Budući da se jezično posuđivanje najčešće ostvaruje u kategorijama imenica i glagola, posebna se pozornost posvećuje morfološkoj osobitosti pridjeva romanskoga podrijetla kao slabije proučavanoj gramatičkoj kategoriji. Promatrani korpus dobiven je ekscerpiranjem romanizama iz recentnih dijalekatnih leksikografskih djela. Nakon opisa društveno-povijesnoga okvira Zabiokovlja, koji je i doveo do različitih romanskih utjecaja, prikazuje se leksikološka i etimološka obrada pridjeva romanskoga podrijetla te se analiziraju načini adaptacije romanskih pridjevskih posuđenica u govorima Zabiokovlja.

1. Uvod

U kontaktu među jezicima i kulturama gotovo uvijek dolazi do obogaćivanja jezikā. Romanski se utjecaji u Dalmaciji javljaju od najranijih razdoblja naseljavanja Slavena. U nekim razdobljima, posebice za vrijeme mletačke vlada-

vine u Dalmaciji, moguće je govoriti o potpunom suživotu slavenskog i romanskog stanovništva. Zbog geografske blizine i neprekinutih ekonomskih i kulturnih doticaja, jezični utjecaj s talijanskog govornog područja nije se ni do danas prekinuo. Cilj je ovoga rada utvrditi i opisati romanizme u govorima Zabiokovlja. Ciljano ćemo razmatrati samo morfološku kategoriju pridjeva nastalih od romanskih osnova te opisati načine adaptacije pridjevskih posuđenica u današnje zabiokovske govore.

2. Sociolingvistički prikaz Zabiokovlja

Geografsko područje Zabiokovlja u ranijim je lingvističkim istraživanjima višeznačno geografski određivano. Među najznačajnije izvore za proučavanje zabiokovskih govora ubraja se knjiga *Govor Imotske krajine i Bekije* Mate Šimundića iz 1971. godine. Kako u tom izvoru nije opisan govor današnjih općina Šestanovac i Zadvarje s pripadajućim naseljima, kao ni veći dio današnje općine Zagvozd, u radu će se koristiti prostorni opis Zabiokovlje.¹

Područje današnjega Zabiokovlja bilo je u prošlosti svojevrsni kamen međaš između Mletačke Dalmacije s jedne i Osmanskog Carstva s druge strane (usp. Wolff 2001:122–133). Kontakt između slavenskih i romanskih jezika započeo je i prije prve polovice 18. stoljeća, već u doba prvih romansko-slavenskih doticaja, ali sustavno miješanje dvaju supstrata postaje intenzivno tek od pripajanja ovoga dijela dalmatinskoga zaleđa Mletačkoj Dalmaciji.² Od toga je vremena vidljiv intenzivan romanski jezični utjecaj koji je stoljećima, i ne samo na prostoru Zabiokovlja, imao vrlo važnu ulogu u odnosu na dotadašnje dalmatinske govore. Venecijanski se tako koristio u svim važnijim domenama javnoga života, širio se miješanjem i s dalmatskim, autohtonim romanskim jezikom, i sa slavenskim idiomima. Hasburška Monarhija propašću *Serenissime* 1797. godine preuzima vlast, ali istodobno zadržava mletački tip uprave. Zadržavanjem toga tipa uprave ostao je u uporabi i mletački jezik. *Colonian Venetian* (usp. Bidwell 1967: 13) ili *veneziano »di là da mar«* (usp. Folena 1968–70)

¹ Šimundić u svojim istraživanjima govora područje naziva Imotska krajina i Bekija, a budući da današnje općine Šestanovac, Zadvarje i pojedina naselja iz sastava općine Zagvozd (Biovsko Selo, Raščane Gornje, Župa i Župa Srednja) nisu obuhvaćena Šimundićevim istraživačkim radom, stoga će se, umjesto dosadašnjeg geografskoga opisa Imotska krajina, za potrebe ovoga rada koristiti geografski opis Zabiokovlje. Također se u ovome radu isključuje geografsko područje nekadašnje Bekije jer to područje danas većim dijelom administrativno pripada sastavu susjedne države Bosne i Hercegovine.

² Proces pripajanja današnjega prostora Zabiokovlja Mletačkoj Dalmaciji trajao je više godina, počevši s provedbom odluka iz Požarevačkoga mira 1718. pa sve do tridesetih godina 18. stoljeća (usp. Fuerst-Bjeliš i Zupanc 2007: 41–52).

ili *croato-veneziano* (usp. Muljačić 2002: 108) značajno je utjecao na dalmatinske govore i premda postupno odumire još se uvijek može čuti ne samo u urbanim centrima na obali već i u kontinentalnom dijelu Dalmacije.

3. Zabiokovski govori kao dio novoštokavske ikavice

Današnji zabiokovski govori pripadaju novoštokavskom ikavskom govoru jugozapadnoga tipa. Sustavna istraživanja ovih govora otpočela su prije više od četrdeset godina u radovima Mate Šimundića (1971), a za suvremeni prikaz govora iznimno su značajni prinosi Ive Lukežić (2003, 2004) i istraživanja Josipa Lisca (2008). Zabiokovski govori u dijalektološkoj klasifikaciji predstavljaju skupinu mjesnih govora unutar ikavskog dijalekta štokavskoga narječja hrvatskoga jezika (Lukežić 2004: 471). Fonološka obilježja govora Zabiokovlja dio su novoštokavskog ikavskog govora jugozapadnoga tipa (usp. Lisac 2008: 105–114). Sustav pridjevskih riječi u tim govorima karakterizira čuvanje razlike između određenoga i neodređenoga vida. Dobro je očuvana i određena (*lànjski sníg*) i neodređena deklinacija (*Mòreš gá žédna prìvest priko vòde*). Zabilježen je i nastavak *-on* (*Živi na čàčìnon grbàči* ili *Spáva na mèkon trávi*).

4. Metodologija istraživanja zabiokovskih romanizama

Terminom ‘romanizam’ koristimo se u značenju ‘posuđenice s talijanskog govornog područja’, što se prije svega odnosi na posuđenice iz mletačkog, čiji broj u istraženom korpusu predstavlja najzastupljeniju komponentu, zatim posuđenice iz talijanskoga standardnoga jezika i različitih, uglavnom sjeverno-talijanskih narječja.³ Kako bi razlikovali *veneto* od *veneziano*, to talijansko narječje nazivamo mletačkim, »ostavljajući atribut venetski za izumrli jezik Venetske provincije« (Ljubičić 1992: 231). U tom smislu raspravljamo o mletacizmima – koji se odnose na »venecijanski u povijesnom smislu« (usp. Anić 2000: 543), venecijanizmima – jezičnim elementima preuzetim iz venecijanskog narječja u koje drugo talijansko narječje ili u koji drugi jezik i talijanizmima. Neupitno je da su izvori podrijetla romanskih elemenata različiti i da nije riječ samo o jednom jeziku, narječju ili dijalektu.

³ U analiziranom korpusu pronašli smo mali broj galicizama (*kàrìran*, *pàsènt*, *plisìràn*), pa ih ovom prilikom nismo uključili u analizu, a i veliki je broj termina francuskog podrijetla ušao u govore upravo posredstvom mletačkog ili talijanskog jezika. Riječi dalmato-romanskog podrijetla (*čìmavica*, *vřìgan/frìgan*, *prìfrìgàn/ prèvrìgàn*) nismo uvrstili u popis jer smatramo da su dio autohtonog leksika ovoga područja.

Većina je analiza jezičnog posuđivanja u europskim jezicima ustvrdila da su, nakon imenica i glagola koji zadovoljavaju osnovni princip posuđivanja, tj. preuzimanje novih pojmova, pridjevi najzastupljenije vrste riječi (usp.: Gačić 1979, Filipović 1986). U ovom radu odlučili smo se za analizu morfološke kategorije pridjeva romanskog podrijetla u govorima Zabiokovlja jer je ta kategorija manje zastupljena u dosadašnjim analizama.⁴ Nadalje, usredotočit ćemo se na predstavljanje samo grupe kakvoćnih (kvalitativnih) (Silić i Pranjković 2005: 133) ili opisnih pridjeva (Barić i sur. 1995: 174)⁵ romanskoga podrijetla u zabiokovskim govorima i njihovom adaptacijom u tvorbene modele hrvatskoga standardnog jezika jer su ostale vrste pridjeva među posuđenica vrlo rijetke.⁶

Istraženi su i popisani pridjevi romanskoga podrijetla iz dijalekatnih leksikografskih djela s područja Zabiokovlja, koji su objavljeni u razdoblju između 2001. i 2008. godine (popis rječnika nalazi se u izvorima). Istražena leksička građa pisana je ostavština terenskih istraživanja entuzijasta, a ne ciljanih dijalektoloških projekata, autori su izvorni govornici pojedinoga zabiokovskog idioma, većini je autora leksikografija hobi. Unatoč pojedinim nedostacima koji ne umanjuju njihovu vrijednost⁷, rječnici predstavljaju bogat popis leksikografske građe temeljem koje je i napravljena analiza.

Dodatak radu čini abecedni popis pridjeva romanskoga podrijetla koje smo ekscerpitali iz leksikografske građe. Cjelokupnu smo građu svrstali u članke u kojima su, osim potvrde da se radi o romanizmima, obrađeni i načini njihove tvorbe. Donosimo i kontekst u kojemu se analizirani pridjev pojavljuje, ako smo ga pronašli. Zapisano je i značenje koje ima u govorima Zabiokovlja, utvrđena je i potvrda podrijetla u nekom od mletačkih i/ili talijanskih rječnika.

5. Adaptacija kakvoćnih pridjeva romanskoga podrijetla

Posuđenice najprije prolaze kroz proces formiranja fonološkog oblika, tijekom kojega se fonološki elementi jezika davatelja (JD) zamjenjuju elementi-

⁴ Usp. tek članak Ljubičić i Spicijarić (2008) u kojem autorice analiziraju prilagodbu pridjeva talijanskog ili mletačkog podrijetla u hrvatskim priobalnim i otočnim govorima.

⁵ U nastavku govorimo o grupi riječi definiranim kao kakvoćni pridjevi.

⁶ Primjerice, u našim smo izvorima pronašli samo tri (3) posvojna pridjeva romanskog podrijetla: *měštrov* (od *meštar*, m.) < mlet. *městro*, *beštímădürskī* (od *beštímădur* – psovač, m.) < mlet. *bestiemădôr*, *bikărskī* (od *bikar* – mesar, m.) < mlet. *bicher*.

⁷ Nedostaci u građi analiziranih rječnika vidljivi su u neujednačenom bilježenju naglaska, a ponajviše u izostanku obilježena naglaska na primjerima iz svakodnevnoga govora uz rječničke natuknice.

ma jezika primatelja (JP) (usp. Filipović 1986: 69). Pri izravnom zamjenjivanju, kao što je to slučaj u promatranim govorima, zamjena i adaptacija se bazi-
ra na izgovoru modela. Formiranje fonološkog oblika posuđenice vrši se pod
utjecajem izgovora modela jer se posuđivanje odvijalo izravno, živom riječ-
ju na temelju stoljetnih društvenih, ekonomskih i političkih dodira. U ovom se
radu nećemo baviti analizom fonološke adaptacije i promjenom distribucije fo-
nema replike u odnosu na model⁸ jer je predmet naše analize adaptacija morfo-
loške kategorije pridjeva.

Morfološka razina obuhvaća promjene kroz koje prolaze osnovni oblici mo-
dela jezika davatelja u tijeku njihove adaptacije u osnovni oblik jezika primate-
lja, naravno, nakon što su posuđenice fonološki adaptirane. Utvrđuje se osnov-
ni oblik modela koji se može sastojati od dvije vrste morfema: slobodnih i ve-
zanih. Usklađivanje se nastavlja s obzirom na morfološke kategorije, tj. mor-
femi jezika davatelja usklađuju se s morfološkim sustavom jezika primatelja,
prema tome kojoj vrsti riječi pripada. U analizi adaptacije pridjeva primjenju-
jemo dvostupnjevitu adaptaciju te pridjevske posuđenice dijelimo na dvije sku-
pine: pridjeve koji su izravno preuzeti iz jezika primatelja – primarna adaptaci-
ja i pridjeve koji su izvedeni od strane osnove po zakonima tvorbe riječi jezika
primatelja – sekundarna adaptacija (usp. Filipović 1986: 145).

5.1. Primarna adaptacija pridjeva

Među našim primjerima neznatan je broj pridjevskih posuđenica preuzet
kao slobodni morfem (v. *Tablica 1*). Na morfološkoj razini oni su kompromisne
replike jer ne pokazuju glavne karakteristike pridjeva jezika primatelja (ozna-
čavanje roda, broja i padeža). Morfološki su neadaptirani, a kada su vezani uz
imenicu, ostaju nepromijenjeni u padežnim odnosima, ne pokazuju razliku iz-
među jednine i množine. U ostalim slučajevima govorimo o potpunoj adaptaciji
kada se određeni broj pridjeva prilagođava morfološkom sustavu jezika prima-
telja elidiranjem nastavka *-o* ili *-e* za muški rod jednine. Često se umeće nepo-
stojano *a* u slučajevima kada bi pridjev elidiranjem nastavka završavao konso-
nantskom skupinom: mlet. *grezo* > grêz, odnosno mlet. *capàze* > kàpac.

⁸ O formiranju fonološkog oblika posuđenica i različitim tipovima transfonemizacije usp.:
Filipović (1986), Gačić (1979), Sočanac (2004), Nigoević (2007).

Tablica 1. Primarna adaptacija pridjeva

načini adaptacije (JD → JP)	Primjeri
neadaptirani	mlet. <i>biondo</i> > bjôndô, mlet./ tal. <i>ciaro/chiàro</i> > câro/kjâro, mlet. <i>léssò</i> > lešo, tal. <i>poco</i> > pòco
adaptirani (elidiranjem nastavaka JD-a)	mlet. <i>devoto</i> > dè(v)ôť, mlet. <i>fâlso</i> > fâlš, mlet. <i>fresco</i> > frižak/frišak/vrišak, mlet. <i>grezo</i> > grêz, mlet. <i>seguro</i> > sigūr, mlet. <i>scuro</i> > škūr, mlet. <i>sporco</i> > špôrak, mlet. <i>svelto</i> > žvêlt; mlet. <i>capàze</i> > kàpac

5.2. Sekundarna adaptacija pridjeva

Tijekom procesa potpune integracije pridjevi prolaze i kroz proces sekundarne adaptacije. Točnije, na pridjevsku osnovu koju čini fonološki adaptiran strani model dodaju se različiti tvorbeni sufiksi. Replika se potpuno uklapa u morfološki sustav jezika primatelja jer sadržava pridjevski svršetak i dobiva mogućnost da izražava sve morfološke osobine pridjeva (rod, broj, padež). S obzirom na tvorbeno značenje kakvoćni pridjevi u hrvatskom jeziku dijele se u dvije skupine: kakvoćni pridjevi s općim značenjem i kakvoćni pridjevi s posebnim značenjem i tvore se s pomoću različitih sufiksa (usp. Silić i Pranjković 2005: 133–140, Barić i sur. 2003: 357–369).

5.2.1. Kakvoćni pridjevi s općim značenjem

Kakvoćni pridjevi (Silić i Pranjković 2005: 133) s općim značenjem (usp. Barić i sur. 2003: 357) izriču se različitim sufiksima. Najproduktivnija sufiksalna tvorba u našem korpusu ostvaruje se sufiksom *-an*, dok je vrlo rijetka tvorba sufiksom *-av*, kao što je vidljivo u *Tablici 2(a)*. S obzirom na vrstu motiviranosti, pridjevske izvedenice sa sufiksom *-an* dijele se na:

– pridjevske izvedenice motivirane glagolom: većina ih je nastala od glagolskog participa prošlog jezika davatelja, oblik im odgovara glagolskom pridjevu trpnom jezika primatelja sa sufiksom *-an*

– pridjevske izvedenice motivirane imenicom: neke se pridjevske posuđenice izvode iz primarno adaptiranih imenica s pomoću pridjevskih sufiksā jezika primatelja prema jednom od principa jezičnog posuđivanja, pridjevske se posuđenice većinom posuđuju kao imenice i adjektiviraju se tek u jeziku primatelju (usp. Filipović 1986: 149)

– pridjevske izvedenice od mlet./tal. pridjeva na *-o* te pridjevske izvedenica od mlet./tal. pridjeva na *-oso*.

Sufiks *-en* kao tvorbeni morfem kakvoćnih pridjeva s općim značenjem nazivamo tek u dva primjera, od kojih je jedan motiviran glagolom (mlet. *falir* > fälivēn), a drugi imenicom (mlet. *zùcaro* > cükren).

Tablica 2(a). Sekundarna adaptacija – kakvoćni pridjevi s općim opisnim značenjem

načini adaptacije (JD → JP) kakvoćnih pridjeva s općim značenjem		Primjeri
tvorbeni morfem <i>-an</i>	motivirani glagolom	mlet. <i>bruschinàr</i> > brüşkinān, mlet. <i>disperàr</i> > dišperān/děšperān, mlet. <i>doperàr</i> > dupèrān, mlet. <i>fodràr</i> > fùdrān/vùdrān, mlet. <i>imberlar</i> > imberlān, mlet. <i>insempiar</i> > išempjān, mlet. <i>viziar</i> > izvicijān, mlet. <i>crepàr</i> > krèpān, mlet. <i>lessàr</i> > lèšan, mlet. <i>ingrespàr</i> > nàgrišpān, mlet. <i>pituràr</i> > napitūran, mlet. <i>tenàr</i> > natètan, mlet. <i>doperàr</i> > nedupèrān, tal. <i>abbadare</i> > nēōbadan, mlet. <i>ruvinar</i> > rüvinjān, tal. <i>stentare</i> > stètan, mlet. <i>saldàr</i> > šāldan, mlet. <i>scapolàr</i> > škapūlan, mlet. <i>scartare</i> > škārtan, mlet. <i>schizzàr</i> > škìcan, mlet. <i>sumpressar</i> > šumprešān
	motivirani imenicom	tal. <i>grotta</i> > grótan, mlet. <i>cancaro</i> > kàngarān, mlet. <i>coragio</i> > kūrāžan, mlet. <i>màcia</i> > mǎcān, mlet. <i>pègola</i> > pègulan, tal. <i>pressa</i> > prišan/nāprišan, mlet. <i>sèsto</i> > šèšan/šèstan, mlet. <i>stame</i> > štāman, mlet. <i>torcolo</i> > torkūlan, mlet. <i>zingo</i> > zīngān(i)
	motivirani pridjevom	mlet. <i>devoto</i> > dèōtan, tal. <i>duro</i> > dūrecān/dūretān/dūrašān, mlet. <i>còmodo</i> > kōmodan, tal. <i>misero</i> > mizēran, mlet. <i>strambo</i> > štrāmbān, tal. <i>geloso</i> > đelòzan, mlet. <i>caprizios</i> > kàpriciozān

tvorbeni morfem <i>-en</i>	motivirani glagolom	mlet. <i>falir</i> > vâlivēn/fâlivēn
	motivirani imenicom	mlet. <i>zùcaro</i> > cùkren

5.2.2. Kakvoćni pridjevi s posebnim značenjem

Kakvoćni pridjevi (usp. Silić i Pranjković 2005: 133) s posebnim značenjem (usp. Barić i sur. 2003: 358–361) u hrvatskom jeziku također se izriču različitim sufiksima i svrstavaju se u pet značenjskih skupina: pridjevi sličnosti, pridjevi opskrbljenosti i izobilja, pridjevi mogućnosti i sklonosti, pridjevi svojstva i pridjevi pojačavanja. U našem korpusu nisu pronađene posuđenice romanskog podrijetla koje bi pripadale značenjskoj skupini mogućnosti i sklonosti ni značenjskoj skupini kakvoćnih pridjeva pojačavanja.⁹ U *Tablici 2(b)* donosimo romanske pridjevske posuđenice u trima značenjskim skupinama u kojima se pojavljuju:

– Skupina kakvoćnih pridjeva sličnosti koja se izriče sa sufiksom *-ast* i u koju spadaju pridjevske izvedenice od mlet./tal. pridjeva i pridjevske izvedenice motivirane imenicom. Sufiks *-ast* služi za obilježavanje sličnosti (Babić 1991: 433) pa tako pridjevske izvedenice s ovim sufiksom zapravo ponavljaju, naglašavaju značenje romanskog pridjeva.

– Skupina kakvoćnih pridjeva opskrbljenosti i izobilja koja se u promatranom uzorku ostvaruje samo sa sufiksom *-av*. Sufiks *-av* znači opskrbljenost i obilje (Babić 1991: 449) i nalazimo ga u pridjevskim izvedenicama od mlet./tal. pridjeva i u pridjevskim izvedenicama motiviranim imenicom.

– Skupina kakvoćnih pridjeva svojstva koji se izriču sufiksom *-av*, a kako su vezani uz glagolsku radnju, u ovoj skupini nalaze se samo romanske pridjevske izvedenice motivirane glagolima.

⁹ Pridjevi koji imaju značenje mogućnosti i sklonosti u hrvatskome se jeziku tvore od glagolskih osnova sufiksima *-iv* i *-lživ*. Oni tvore pridjeve koji imaju mogućnost iskazivanja aktivne radnje (npr. *pogrêš-iv*, *uvjêr-lživ*) i pasivne radnje (djê-lživ, *izgovòr-lživ*) imenice uz koju stoje (usp. Barić i sur. 2003: 360), a budući da je raspodjela sufiksa takva da *-iv* dolazi na osnove koje završavaju na dva suglasnika ili na *lj*, *nj*, a *-lživ* na ostale jednozlatvorničke (usp. Težak i Babić 2000: 209), jamačno je to razlog zbog čega u romanskim pridjevima zabiokovskih govora nije zabilježena ova kategorija. Značenjsku skupinu kakvoćnih pridjeva pojačavanja čine pridjevi koji pojačavaju značenje osnovnoga pridjeva. Tvore se sufiksom *-cat* i *-ovet(a)n* (usp. Barić i sur. 2003: 361), a karakteristični su jer se pojavljuju obično uz osnovni pridjev (*pün pün-cat znânja* ili *nòv nòvcat âuto*).

Tablica 2(b). Sekundarna adaptacija – kakvoćni pridjevi s posebnim opisnim značenjem

načini adaptacije (JD → JP) kakvoćnih pridjeva s posebnim značenjem		Primjeri
sličnost → tvorbeni morfem <i>-ast</i>	motivirani pridjevom	tal. <i>basso</i> > bāsa(s)t ¹⁰ , tal. <i>gentile</i> > đentilast, mlet. <i>fin</i> > finćukāst ¹¹ , tal. <i>furbo</i> > fūrbast/vūrbast, mlet. <i>meschin</i> > mēškinjāst, mlet. <i>rizo</i> > rīcast, mlet. <i>scémpio</i> > šēmpijast
	motivirani imenicom	mlet. <i>fiaca</i> > fjākast, mlet. <i>goba</i> > gōbast, mlet. <i>cazza</i> > kăcast, mlet. <i>merlo</i> > mērlast, mlet. <i>pezzo</i> > pečast, mlet. <i>riga</i> > rīgast, mlet. <i>spazeta</i> > špācast, mlet. <i>zònta</i> > žūntāst.
opskrbljenost i izobilje → tvorbeni morfem <i>-av</i>	motivirani pridjevom	mlet. <i>muto</i> > mūtav
	motivirani imenicom	mlet. <i>goba</i> > gōbav, mlet. <i>muso</i> > mūsav, tal. <i>tisi</i> > tišikav, mlet. <i>zingo</i> > zīngāv
svojstvo → tvorbeni morfem <i>-av</i>	motivirani glagolom	mlet. <i>sberla</i> > bērlav, mlet. <i>zoto</i> > cōtav, mlet. <i>grinta</i> > grīntav, mlet. <i>sofegar</i> > šuvigav

Pridjevske posuđenice, iako ne često, slijede komparaciju pridjeva po hrvatskom modelu, pa u našem korpusu bilježimo sljedeće primjere komparativa koji se tvore s hrvatskim sufiksom *-jī*: *cōtav* > komp. cōtavijī, *dūrecān* > komp. dūrecīniji, *fāls* > komp. fālšiji, *fjākast* > komp. fjākastijī, *gōbast* > komp. gōbastijī, *grīntav* > komp. grīntavijī, *kōmodan* > komp. kōmodniji, *krēpān* > komp. krēpaniji, *kūrāžan* > komp. kūrāžniji, *măcān* > komp. măcāniji, *mūtav* > komp. mūtavijī, *năgrešpān* > komp. năgrešpaniji, *prīšan* > komp. prīšniji, *rūvinjān* > komp. rūvinjaniji, *šēsān* > komp. šēsīniji, *žvēlt* > komp. žvēltijī. Pri-

¹⁰ U leksikografskoj građi naišli smo i na natuknicu bāsāt < tal. *basso*. Smatramo da je vjerojatno riječ o ispuštanju suglasnika *s* u razgovornom jeziku, jer sufiks *-at* u hrvatskom jeziku označava 'opskrbljenost i obilje' dok je iz primjera uporabe u kontekstu vidljivo da je riječ o pridjevu kojim se izražava sličnost i da bi tvorbeni sufiks trebao biti *-ast*.

¹¹ Sufiks *-ast* u hrvatskome standardnome jeziku tvori kakvoćne pridjeve koji znače sličnost s imenicom u pridjevnoj osnovi: *īglast*, *kēstenjast*, *vižlast*, *budālast*, *zvīrkast* (usp. Težak i Babić 2000: 208), što se može povezati i s ovim primjerom: *fin* – *finoća* – *finćukast*.

mjeri superlativa nisu zabilježeni, ali iz osobnih saznanja znamo da se tvore pomoću hrvatskih tvorbenih modela: hr. prefiks *naj-* + *šėsan* (< mlet. *sesto*) + hr. sufiks *-jī* > najšesnji. Također su relativno česte sintagme u kojima se prilozima modificira pridjevska posuđenica: puno *grīntav*, malo *mūtav*, prikoviše *kōmodan* i sl.

U promatranim zabiokovskim rječnicima zabilježeno je nekoliko primjera imenica u službi pridjeva¹², i to postankom od pridjeva i od imenice (v. *Tablicu 3*). Zanimljiv je i primjer hibridne složenice – imenice *lizopijatina* (usp. *lizopijatine sve tope u vinu*, u Babić 2008: 230) u značenju 'čankoliz, ulizica, laskavac' koja također ima funkciju pridjeva. Hibridne složenice su tvorbe kojima su sastavnice dva slobodna morfema iz dvaju jezika koji funkcioniraju u novoj leksičkoj jedinici. U ovoj je tvorbi prva sastavnica hrvatski glagol *lizati*, točnije kontrahirani oblik glagolskog pridjeva radnoga: *liz(a)o* + mlet. *piato* 'tanjur' + hr. sufiks *-ina* koji ima funkciju augmentativa. Složenica dakle ima jedan slobodni morfem mlet. podrijetla – *piato*, jedan hr. slobodni morfem – glagol *lizati* i jedan vezani morfem – sufiks *-ina*.

Tablica 3. Imenice u službi pridjeva

načini adaptacije (JD → JP) imenica u službi kakvoćnog pridjeva s posebnim značenjem		primjeri
imenica u službi pridjeva	motivirane pridjevom	mlet. <i>zucòn</i> > <i>cükün</i> , mlet. <i>curioso</i> > <i>kürjōža</i> , mlet. <i>strambo</i> > <i>štrāmba</i>
	motivirane imenicom	mlet. <i>piombo</i> > <i>fjūmb</i> , mlet. <i>forèsto</i> > <i>fūrešt/vùrešt</i> , mlet. <i>galioto</i> > <i>gālijot</i> , mlet. <i>pègola</i> > <i>pègula</i>
hibridna složenica u službi pridjeva		<i>lizopijatina</i>

6. Zaključak

Cilj je ovoga rada bio pokazati prisutnost pridjeva romanskog podrijetla, uglavnom mletacizama i talijanizama, u današnjim govorima Zabiokovlja, te pri-

¹² O talijanskim imenicama u službi pridjeva u hrvatskim govorima u Ljubičić i Spicijarić (2008).

kazati načine adaptacije pridjevskih posuđenica. Analizirano je preko osamdeset pridjeva iz pet dijalekatnih rječnika s opisom nekog od govora Zabiokovlja.

Pridjevi su uglavnom u potpunosti prilagođeni fonologiji i morfologiji hrvatskoga jezika. To pokazuje mali broj (13) primjera pridjevskih posuđenica obuhvaćenih procesom primarne adaptacija u istraženome korpusu (v. *Tablica 1*). Najveći broj pridjevskih posuđenica nastaje tijekom sekundarne adaptacije dodavanjem različitih tvorbenih morfema na pridjevsku osnovu, koju čini već ranije fonološki adaptiran strani model.

Adaptirani pridjevi predstavljeni su prema tvorbenim modelima jezika primatelja: kakvoćni pridjevi s općim opisnim značenjem (*Tablica 2a*) i kakvoćni pridjevi s posebnim opisnim značenjem (*Tablica 2b*). Najčešći tvorbeni morfem koji koriste kakvoćni pridjevi s općim značenjem jest *-an*. Taj se tvorbeni morfem koristi za adaptaciju pridjeva motiviranih glagolom jezika davatelja (preko 20 primjera), iako se pojavljuje i u pridjevima romanskog podrijetla motiviranih imenicom jezika davatelja (10 primjera), odnosno motiviranih pridjevom (6 primjera). Tvorbeni morfem *-en* znatno je rjeđi, te je zabilježen u svega dva primjera: *vàlivēn/fàlivēn* i *cùkren*.

Kakvoćni pridjevi s posebnim opisnim značenjem tijekom procesa adaptacije koriste karakteristične tvorbene morfeme jezika primatelja koji odgovaraju pojedinim značenjskim skupinama. Pridjevi iz značenjske skupine sličnosti adaptiraju se s pomoću tvorbenog morfema *-ast*. U istraženom uzorku, ovu skupinu čine pridjevi motivirani pridjevom (7 primjera) i pridjevi motivirani imenicom jezika davatelja (8 primjera). Tvorbeni morfem *-av* pojavljuje se kod pridjeva iz značenjske skupine opskrbljenosti i izobilja, bilo da je motiviran pridjevom (*mùtav*) ili imenicom (*gòbav*, *mùsav*, *tìšikav*, *zîngāv*), a i kod pridjeva iz značenjske skupine svojstva. U toj skupini nalaze se samo pridjevi motivirani glagolom jezika davatelja (*bèrlav*, *còtav*, *grìntav*, *šuvìgav*). Među kakvoćnim pridjevima s općim opisnim značenjem nisu pronađeni pridjevi iz značenjske skupine mogućnosti i sklonosti, kao ni pridjevi iz značenjske skupine pojačavanja jer su te dvije skupine i u jeziku primatelju rijetke.

U istraženom građi postoje i imenice iz jezika davatelja (*Tablica 3*), a koje u jeziku primatelju imaju službu pridjeva: neke su motivirane pridjevom jezika davatelja (*cùkūn*, *kùrjòža*, *štràmba*), a druge imenicom jezika davatelja (*fjùmb*, *fùrešt/vùrešt*, *gàlijot*, *pégula*). Pronađena hibridna složenica *lizopijatina* jedini je primjer u analiziranoj građi o postojanju tvorbenoga modela u kojem su sastavnice dva slobodna morfema iz dvaju jezika s vezanim tvorbenim morfemom jezika davatelja, a koji funkcioniraju u novoj leksičkoj jedinici.

Među analiziranim pridjevima romanskoga podrijetla uočeni su brojni dubletni fonetski oblici (*ćâro/kjâro*, *dîšperân/dèšperân*, *grîntav/grîntav* i dr.) ili čak tripletni (*dûrećân/dûretân/dûrašân*). Među fonetskim dubletama svakako je najupečatljivija karakteristična novoštokavsko-ikavska zamjena fonema *f > v* (usp. Lisac 2008: 108): *frîžak/frîšak/vrîšak*, *fâlivên/vâlivên*, *fîncukâst/vîncukâst* i *fûrbast/vûrbast*. Zapažena je također prilagodba jata u jeziku primatelju na primjeru *mêrlast/mîrlast*.

Posebno su zanimljive različite vrste dubletnih oblika pridjevskih posuđenica:

a) *lešo/lěšan* – jedna je pridjevska posuđenica neadaptirana (*lešo*) dok je druga prošla kroz proces sekundarne adaptacija i formira se pomoću vezanog morfema jezika primatelja, u ovom slučaju sufiksom *-an*.

b) *dè(v)ôt/dèōtan* – tal. pridjev *devoto* ima dvije replike u jeziku davatelju, a obje su fonološki i morfološki adaptirane. Prva je replika izgubila nastavak *-o* jezika davatelja i prošla primarnu adaptaciju, dok je druga vjerojatno kronološki mlađa nastala sekundarnom adaptacijom. Primarno adaptirana pridjevska posuđenica u jeziku primatelju dobila je domaći tvorbeni pridjevski formant *-an*.

c) *gòbast/gòbav* – obje su replike prošle kroz proces sekundarne adaptacije i potpuno se uklopile u morfološki sustav jezika primatelja, međutim imaju različite pridjevske svršetke i imaju različita značenja. Kako se sa sufiksom *-ast* tvore pridjevi koji izriču sličnosti, a sufiks *-av* označava opskrbljenost i obilje, onda bi *gòbast* bio ‘nalik čovjeku s gobom’, a *gòbav* bi značio ‘koji ima gobu’.

Kada pogledamo ekscerpirane pridjeve, vidljivo je da se većina pridjeva u našem korpusu unosi u jezik primatelj zbog potrebe za što izražajnijim opisima. Mnogi od njih su i stilski obilježeni sinonimi već postojećih domaćih naziva, poput: *fûrbast* – lukav, *izvijijân* – razmažen, *šèmpijast* – luckast i sl.

Pridjevi romanskoga podrijetla klasificirani su, raščlanjeni i analizirani prema tvorbenim modelima pridjeva opisanim u gramatikama suvremenog hrvatskog jezika. Analizirani pridjevi romanskoga podrijetla pripadaju različitim sferama vezanim uz opise živoga i neživoga. Posredno ili neposredno su ušli u novoštokavske ikavske govore Zabiokovlja i svjedoče o višestoljetnom suživotu romanskog i slavenskog stanovništva na području jezika primatelja.

7. Popis pridjeva romanskog podrijetla iz konzultirane leksikografske građe s načinima tvorbe i etimološkim odrednicama

Kratice i znakovi

Opće kratice

fig. – figurativno

fr. – francuski

gen. – genitiv

glag. – glagol, glagolski

hr. – hrvatski

im. – imenica, imenski

komp. – komparativ

lat. – latinski

m. – muški rod

mlet. – mletački

npr. – na primjer

njem. – njemački

part. – particip

perf. – perfekt(a)

pren. – preneseno značenje

prez. – prezent

prid. – pridjev

s. – srednji rod

sl. – slično

stand. – standardni

tal. – talijanski

tršč. – tršćanski

usp. – usporedi

v. – vidi

ž. – ženski rod

Kratice na talijanskom jeziku

d.l.c. – *dalla lingua croata*

f – *femminile*

fpl – *femminile plurale*

qlco. – *qualcosa*

s. – *sostantivo*

Znakovi

- < stariji oblik s desne strane
> stariji oblik s lijeve strane
= jednako, odgovara značenjem, sinonimno
+ i
→ postaje

Bibliografske kratice

- An** Anić (2000)
Ba Babić, Stjepan (1991)
BAB Babić, Ivan (2008)
Bo Boerio (1993)
Do Doria (1987)
Dur Basso, Durante (2000)
Kl Klaić (1984)
MAT *Pjesmi i riječi mjesta Medov dolac*
Mi Miotto (1984)
Pi Pinguentini (1969)
Ro Rosamani (1999)
Sk Skok (1971–1974)

ŠAM	Šamija (2004)
ŠUB	Šamija, Ujević, Bekavac (2001)
TUR	<i>Rječnik Župe i Zabiokovlja</i>
Vi	Vinja (1998), (2003), (2004)
Zi	Zingarelli (2002)

bäsat/bäsast, prid., nizak (ŠAM: 41; ŠUB: 21); *Kûm je vîsok, a kûma je bäsata* (komp. basastiji), prid. nizak *Kûm je vîsok, a bäsat je naš gospodar* (MAT: 148 u BAB: 36)

Hibridna izvedenica od tal. *basso* + tal. sufiks *-etto* + hr. sufiks *-at*, odnosno *-ast*. Tal. *basso* (Zi 211); mlet. *basso* (Bo 67), tršč. *baso* (Do 59). Usp. Vi 1, 47.

bërlav, prid., ćaknut, mahnit (ŠAM: 44); glup, šašav (TUR); imberlan, prid., krivo nasaden čovjek (TUR); 1. budalast, glup; 2. koji je velikih iskrivljenih usta, *Nikakâv je bërlav i vèlikë glávë* (BAB: 41)

Dolazi od mlet. *sberla* (Bo 697), *sberla* (Do 560, Dur 236, Pi 276). Vinja navodi *bërlav* < mlet. *sberla* te pojašnjava semantički pomak na sljedeći način: pridjev sa značenjem 'luckast' naslanja se na vrijednost mlet. part. prez. *sberlà* koji najprije konkretno znači 'iskrivljen', 'nagnut' i sl., a zatim fig. 'disorganizato', 'storpio' (usp. Vi 1, 52).

bjôndô, prid., plavokos (TUR)

Posuđenica iz mlet. ili tal.: Boerio je bilježi kao im. ž. *bionda* 'bionda' (Bo 81), u ostalim rječnicima pridjev *biondo* (Do 74, Pi 55), *biôndo* (Ro 93), u tal. *biôndo* (Zi 233).

bruškinân, prid., iščetkan, dobro očišćen četkom; od: bruškinat, *-an*, glag., bruškinom ribati što, glag. (ŠAM: 58)

Mletacizam od glag. *bruschinâr* »nettare i panni colla setola« ili im. *bruschin* »strumento noto per nettare i panni e le scarpe« (Bo 104), *bruschin* (Dur 47, Do 97, Pi 68, Ro 123), *bruschin* (Mi 35); ili talijanizam: *bruschino* (Zi 263). Usp. Sk 1, 221 i An 89.

cõtav, prid., koji je šepav (ŠAM: 67); koji je hrom, šepav (ŠUB: 35); (komp. cotaviji), šepav, hrom, *To ti je oni cotavi u jednu nogu* (BAB: 68)

Od mlet. pridjeva *zoto* (Bo 822), *zòto* (Mi 227) ili tal. *ciotto*, arh. *zoppo* u značenju 'hrom' (Zi 371). Skok bilježi: od mlet. *zoto* = furl, *tsuet* = tal. *ciotto* »zop-

po« ekspresivnog postanja (Sk 1, 272). Vinja bilježi im. *còto, còtota* m 'šepavac, hrom čovjek', a muški rod pridjeva se proširuje s *-av: cotav* (Vi 1, 103).

cùkūn, im., nevaljalac, obješenjak (ŠAM: 68); pokvarenjak, mali prevarant (TUR)

Posuđenica iz mlet. pridjev *zucòn* u značenju »scimunito, stolido, sciocco« (Bo 823), *zucòn* (Mi 228, Ro 1271), *zucon* (Do 823, Pi 364), *sucon* (Dur 288). Usp. Sk 1, 192–193 i An 111.

cùkren, prid., komp. cukreniji, 1. zašecerren, sladak, *Kava ti nije ni zere cukrena*; 2. pren. drag, mio, sladak, *Šta mogu kad je tako cukren* (BAB: 70)

Posuđenica iz mlet. u značenju 'šećer': *zùcaro* (Bo 823, Do 822, Dur 319, Mi 228, Pi 364, Ro 1271). U stand. tal. *zùcchero* (Zi 2061). Skok je bilježi kao: *cùkar* < tal. -mlet. *zùcchero, -aro* (Sk 1, 384–385). Anić navodi dvojno podrijetlo etimona: *cùkar* < tal. njem. (An 111); u Klaića pak *cùkar* < njem. *Zucker* (Kl 239). Dalmatinski su dijalekti etimon preuzeli iz mlet.

ćâro/kjâro, prid., čisto jasno (ŠAM: 77; isto u TUR); *Šta ti ja tute iman tolmačit. To ti je ćâro!*

Oblik *ćâro* < mlet. *ciaro* (Do 148, Dur 64, Pi 92, Ro 212), *ciàro* (Mi 51). Oblik *kjâro* od tal. *chiàro* (Zi 353), odnosno mlet. *chiaro* »evidente, manifesto« (Bo 165). Skok bilježi prilog *kjâro* 'jasno' < tal. (toskanski izgovor) *chiaro* < lat. *clarus* (Sk 2, 86–87).

dèõt / dèvõt / dèõtān, prid., pobožan (ŠUB: 45)

Od mlet. pridjeva *devòto* »che ha divozione, pio, religioso« (Bo 236) ili tal. *devoto* (Zi 527). U Skoka je ova riječ zabilježena kao pridjev od lat. *dēvōtus*, part. perf. od *dēvovēre* (prefiks *dē-* i *vovere*) > tal. *devoto, divoto, devozione* f < lat. *dēvotio*, gen. *-ionis* (Sk 1, 399).

dìšperān/dèšperān, prid. od *dišperat, -an* (dešperat se), glag. pasti u očaj, odviše tugovati (ŠAM: 87); ljutit (TUR)

Hibridna pridjevska izvedenica: mlet. glag. *desperar* (Bo 232), *disperà* (Mi 70), ili pridjeva *disperà* (Ro 319), *disperà, -ado* (Do 207), tal. *disperàto* (Zi 568) + hr. sufiks *-an(a)*.

dupèrān, prid., upotrebljen, korišten, rabljen (ŠAM: 97); duperat, *-an*, glag., koristiti (TUR)

Hibridna pridjevska izvedenica od mlet. glag. *doperàr* + hr. sufiks *-an*. Posuđenica iz mlet. *doperàr* »adoperare« (Bo 245, Mi 75), *doperar* (Ro 327), *doperare* (Dur 89). U stand. tal. *adoperàre* (Zi 45). Usp. i Sk 1, 459.

dùrecān / dùretān / dùrašān prid., trajan, dugotrajan (ŠUB: 53); komp. du-rećniji, trpeći, čvrst, dobro (dugo) držeći, trajan, tvrd, otporan, *On je durećan na ćaću* (BAB: 106); komp. durašniji, izdržljiv, ustrajan, *Durašan je on, ne boj se ti za njeg* (BAB: 106)

Hibridna pridjevska izvedenica od glag. *durār* značenju 'trajati; izdržati; podnijeti' > mlet. *durār* (Bo 249), tršč. *durar* (Pi 125) ili tal. *durare* (Zi 599) + hr. sufiks *-an..* Skok bilježi i oblike pridjeva *durašan* (Vuk, Srijem, nejasno *-as-*) i *duretan* (Mljet, nejasno *-et-*) (Sk 1, 461). Vinja navodi da se u Poljicima iz tal. *duro* tvori i pridjev *dureći* 'trajan; tvrd' (Vi 1, 137).

đelòzan, prid., koji je ljubomorani (ŠAM: 100); isto: *đeloz* (TUR)

Hibridna pridjevska izvedenica od tal. *geloso* + hr. sufiks *-an.* U stand. tal. pridjev *gelòso* (Zi 770). Bilježi ga i Rosamani *gelòlo* (Ro 428). Usp. i Sk 1, 478.

đentilast, prid., fin, uljudan, ljubazan (ŠAM: 101)

Hibridna pridjevska izvedenica od tal. *gentile* + hr. sufiks *-ast* koji obilježava sličnosti (Ba 433). U stand. tal. pridjev *gentile* (Zi 773).

fālš, prid., komp. falšiji, *Čini mi se malko falš* (BAB: 120)

Posuđenica iz mlet. *falso* »bugiardo, ipocrita« (Do 223, Bo 259, Ro 353). Usp. i Sk 1, 504.

finćukāst, prid., odgojen, fin (TUR); također **vñćukast**, prid., fin, ugladen, uljuđen, uljudan (ŠUB: 237)

Mletacizam: *fin* »Astuto, sagace, acuto, ed anche Abile, Valente« (Bo 272), *fin* (Do 235, Dur 98, Pi 134, Ro 378). U stand. tal. *fine*² (Zi 708). Usp. Sk 1, 517 i An 229.

fjākast, prid., komp. fjakastiji, mlitav, umoran, *I ja san nikakav fjakast* (BAB: 122)

Hibridna pridjevska izvedenica od mlet. *fiaca* »Stracchezza; Stanchezza« (Bo 268), *fiàca* (Mi 80), tršč. *fiaca* (Pi 132) ili tal. *fiacca* (Zi 698) + hr. sufiks *-ast, -asta.* Usp. Vi 1, 153.

fjùmb, prid., strm, naglo povećanje dubine (MAT)

Iz mlet. *piombār* »cadere le cose furiosamente da alto« (Bo 511). Pinguentini navodi sintagmu *de piombo* »modo avverbiale, cadere di picchiata« (Pi 242). U stand. tal. *piombo* 'olovo', *a piombo* 'okomito', odnosno glag. *piombare* (Zi 1344). Skok za *pjônbo* navodi: prilog, 'okomito' > tršč. -tal. (*a*) *piombo, a plomb* < lat. *plumbum* 'olovo' (usp. Sk 2, 672).

frīžak/frīšak, prid., svjež (ŠAM: 105), svjež, nov (hrana, predmeti); zrak (vrijeme) (BAB: 123); također: **prěško**, prid., svježe, friško (ŠAM: 284); vriško, -a, prid., svježe, friško (TUR); **vrišak**, prid., 1. svjež, nov; *vriški kruv, vriški zrak, vriška rana, vriško cviče, vriška trava*; 2. hladan (o vremenu); *vriško je* (hladno je) (ŠUB: 241)

Posuđenica iz mlet. *fresco* (Bo 288), *fresco* (Do 249, Dur 103), *frisco* (Ro 405, Pi 142) i/ili tal. *frésco* (Zi 743). Usp. i Sk 1, 530.

fùdran/vùdran, prid., pren. dobro postavljen, bogat, imućan (od imenice fudra / vudra = postava kaputa ili jakne, (ŠAM: 416; TUR; MAT)

Dolazi od glagola *fudra(va)t se*, glag. ‘obložiti podstavom, opskrbiti se’. Posuđenica iz mlet.: *fodrār* »Foderare« (Bo 276), *fodrār* »essere pieno di denari« (Mi 82), *fodrare* »riempire« (Dur 100), *fodrar* (Pi 137), *fudrarse* »rimpinzarsi (lo stomaco)« (Ro 408). U stand. tal. *fòdera* (Zi 721). Vinja je navodi i objašnjava kao *fodrāt* ‘podstaviti’ (Vi 1, 154). Usp. i An 238.

fùrbast/vùrbast, prid., prepreden čovjek; lukavac, mudrac (TUR)

Hibridna pridjevska izvedenica od mlet./tal. pridjeva *furbo* + hr. sufiksa *-ast*, *-asta*. U stand. tal. *furbo* (Zi 755). U mlet. rječnicima: *furbo* »Barattiere, Manigoldo, Furfante; o anche Astuto, sagace, destro, accorto e simili« (Bo 291), *furbo* (Do 253, Dur 377, Ro 412). Usp. Sk 1, 537 i An 239.

fùrešt/vùrešt, prid., stran, tuđ (ŠAM: 417), (isto u ŠUB: 242); im. furešt/vurešt, stranac, tuđinac; *Jedan vurešt uzeo vlake vele*.

Posuđenica iz mlet.: *forèsto* »forestiero; straniero« (Bo 281), *foresto* (Do 243, Dur 101, Pi 139), *furiest* (Ro 413), *forèsto* (Mi 83). Usp. Sk 1, 524 i An 239.

gàlijot, im., nestašan dječak (TUR); galoper, im. pustopašno dijete (ŠAM: 107)

Posuđenica iz mlet. *galiòto* »quegli che voga e rema in galera« (Bo 296) ili tršč. *galioto* »galeotto, fattorino« (Pi 147). Usp. Sk 1, 547 i Kl 1984: 465.

gòbast/gòbav, prid., grbav (ŠAM: 111); (isto i u: TUR); komp. gobastiji, grbav, koji ima grbu na leđima, *Ima gobu na leđin, Cili je gobav* (BAB: 131–132)

Hibridna pridjevska izvedenica od mlet./tal. im. + hr. sufiksa *-ast*, *-asta*, odnosno hr. sufiksa *-av*, *-ava*. Mlet. *gobo* »si dice di chi ha la schiena in arco« (Bo 310), *gobo* (Do 273, Dur 114, Pi 155, Ro 444), *gòbo* (Mi 90). U tal. *gòbbo* s.m. »persona che ha la gobba« (Zi 803). Usp. i Sk 1, 583.

grêz, prid., primitivan, neobrazovan, neuljudan (ŠAM: 117)

Riječ potječe iz mlet. od: *grezo* »rozzo, rude« (Bo 317), *grèzo* (Mi 92), *gre-*

zo (Do 281, Pi 159), *greso* (Dur 116), *grezo* (456). U stand. tal. *grezzo* (Zi 818). Usp. i An 274.

gr̃ntav/gr̃ntav, prid., koji prigovara bez razloga (ŠAM: 117); mrzovoljan (TUR); komp. gr̃ntaviji, prid., 1. plačljiv, koji stalno bez razloga plače, jadikuje; 2. dosadan, nesnosan, nepodnošljiv, *Jesi gr̃ntav, Bog te pomoga!* (BAB: 138)

Hibridna izvedenica od mlet. *grinta* »sdegno, collera, rabbia, stizza« (Bo 317, Ro 457) + hr. sufiks *-av*. U tršč. *grinta* »fisionomia di persona corruciata o perversa, ma, più sovente, persona irascibile e malvagia; rabbia, stizza, collera« (Pi 159). Miotto termin *grintav* u značenju »arcigno, collerico« označava *d.l.c.* – ‘dalla lingua croata, quale prestito linguistico croato’ (Mi 92).

grótan, prid., grotna zemlja; zemlja s puno žala, zemlja koja se teško obrađuje (ŠUB: 65); (ž. grotna, s. grotno), prid., pun žala, teško obradiv (BAB: 139)

Posuđenica od tal. *grotta* (Zi 821) + hr. sufiks *-an*. U tršč. *grotta* »grotta, ma, per estensione anche, al plurale, rocce, dirupi, luoghi sassosi« (Pi 160). Vinja bilježi *gròte fpl* (gen. *grôtā*) ‘zemlja puna kamenja’, te izvedenice *grotām m* ‘drobno kamenje’, *grotân m* ‘tvrdo morsko dno’, *grotîna f* ‘kamenjar’ (Vi 1, 190).

imberlân, prid., nakrivo nasaden čovjek (TUR)

Posuđenica iz mlet. govora od glag.: *imberlar* »contorcere, deformare« (Do 290), *imberlâr-se* (Mi 95), *inberlare* (Dur 121), *imberlâ* »incurvito« (Ro 472), *imberlar* > *imberlâ* »al figurato, di uomo dinocolato, sbilenco« (Pi 164). Svi oblici u značenju ‘iskriviti, deformirati (za drvo)’, u našem slučaju fig. značenje ‘naopak, nakrivljen, deformiran’.

išempjân/išempijan, prid., izluđen (TUR); išepijat, *-an*, izluditi koga (ŠAM: 131); šempijast, *-a*, im., luđak, budala (TUR)

Hibridna pridjevska izvedenica od mlet. glag. *insempiar* + hr. sufiks *-an*. Glagol je posuđenica iz mlet.: *insempiar* »farsi o rendersi stupido« (Bo 346), *insempiar* (Dur 129), *insempiar* (Do 310, Pi 171, Ro 504), *insempiar-se* (Mi 101). U mlet. postoji glagolska izvedenica od: tal. prefiksa *in-* + *scempio*¹ (Zi 1626), *sempio* »uomo d’intelletto ottuso« (Bo 643). Usp. i Sk 3, 236.

izvicijân, prid., razmažen; izvicijat, *-an*, glag., razmaziti, iznešestiti (MAT); izmisliti nešto, pronaći rješenje (TUR)

Nastao od glag. *izvicjat* u značenju ‘razmaziti’: hibridna izvedenica od hr. prefiksa za dovršenost *iz-* + tal./mlet. glagola *viziàre* (Zi 2032), *viziar* (Do 789, Dur 313, Ro 1232) + hr. glag. sufiks *-at(i)*.

kàcast, prid., koji je kao kaca, koji ima oblik kace (od kaca, ž., dio kotla gdje stoji voda) (ŠUB: 80)

Pridjevska izvedenica od im. *kàca* + hr. sufixi *-ast*, *-asta*. Posuđenica *kàca* u značenju 'duboka, drvena ili plastična, posuda za kiseljenje kupusa' > mlet. *cazza* »mestolo« (Bo 118); tršč. *caza* »mestolo (se più grande); mestola (arnesi da cucina di legno)« (Ro 198, Pi 89). Kod Vinje i Skoka u osnovi se nalazi mlet. *cazza* u značenju 'mistrija, zidarska žlica' (Vi 2, 42; Sk 2, 10).

kàngarān, prid., zatrovan (npr. kangarana rana); *S nako kangaranon nogon jedva ga spasili*. (ŠAM: 148) (isto u ŠUB: 83), prid., zatrovan, koji ima trovanje (o rani) (BAB: 176)

Riječ potječe iz mlet. od *cancaro* »tumore o ulcere cagionato da collera nera« (Bo 127), *càncaro* (Do 121, Dur 55, Pi 80, Ro 158) i/ili tal. *canchero/cancro* (Zi 293). Usp. i Sk 2, 34.

kàpac, prid., biti u stanju, biti kadar; *On ti je kapac iz isti stopa krenit priko Bijakove*. (ŠAM: 149); (isto u ŠUB: 83); sposoban (TUR)

Posuđenica iz mlet. od *capàze* (Mi 44). Anić i Klaić navode kao podrijetlo riječi tal. *capace* < lat. *capax* (An 657, Kl 658). Skok je bilježi kao *kapâc* 'kadar, u stanju' te navodi da potječe od tal. učene riječi *capace*, tršč. *capâse* < lat. *capax* (Sk 2, 39).

kàpriciozān, prid., prkosan, inatljiv; inat, prkos, prkošenje, im. (ŠAM: 149); inatan (TUR)

Mletacizam od *caprizios* (Ro 169), Miotto navodi samo im. *caprizio* (Mi 44). U stand. tal. *capriccioso* »pieno di capriccio, che fa capricci« (Zi 306). U Skoka nalazimo *kapriciozan* koji je došao preko njem. < tal. *capriccio* (Sk 2, 45). Anić bilježi imenicu *kàpric*¹³ 'čudljiv postupak, inat' (An 392).

kòmōdan, prid., 1. prostran; 2. slobodan, bezbrižan (ŠAM: 162; isto u ŠUB: 91); komod, sloboda, im. (TUR), prid., komp. komodniji, 1. prostran, udoban, širok, *Baš mi je komodna jaketa*; 2. pren. bezbrižan, slobodan, neodgovoran, lijn, *On je malo prikoviše komodan* (BAB: 195)

Hibridna pridjevska izvedenica od posuđenice *komod* + hr. sufixs *-an*. Posuđenica iz mlet. *còmodo* »comodità, agio« (Bo 184), *còmōd* (Ro 236) i/ili tal. od *còmōdo*² (Zi 405). U Anića je zabilježen pridjev *kòmōtan* < tal. u značenju 'udoban, širok, prostran; pren., spor, bezbrižan' (An 423). Usp. i Sk 2, 134.

¹³ M. Ljubičić obrazlaže njem., odnosno austrijsko podrijetlo riječi *kapric* (usp. Ljubičić 2000/2001: 146).

krèpān, prid., komp. krepaniji, pren. iscrpljen, jako umoran; *Cili san krepan*. *Šta se vučeš ka krepana mačka* (BAB: 205)

Mletacizam od glag. *crepār* »detto fig. vale Morire« (Bo 207), *crepar* (Do 182, Pi 110, Ro 264), *crepare* (Dur 358). U stand. tal. *crepare* (Zi 475). Usp. i Sk 2, 190. Anić navodi da su tal. podrijetla i svršeni oblik glagola *krèpati* 'uginuti; umrijeti' i nesvršeni *krèpavati* 'biti vrlo umoran, izmučen; životariti' (An 450).

kürāžan, prid., hrabar, odvažan (ŠAM: 178); hrabar (TUR); komp. kuražniji, hrabar, odvažan, smion; jake volje, srčan, *Jesi li vidijo malog šta je kuražan?* (BAB: 216)

Klaić bilježi riječ *kürāž* i dovodi je u vezu s fr. oblikom *courage* (Kl 769). Skok je bilježi od tal. *coraggio*, mlet. *coraio* < prov. *coratge* < lat. *coraticum*, izvedenica, upravo poimeničeni pridjev na *-aticus*, od *cor*, gen. *cordis* 'srce' > fr. *courage* > *kuraž* m, *kurāža* f (usp. Sk 2, 241). U mlet. rječnicima: *coragio* (Bo 196, Dur 174, Ro 249), *coraio* (Mi 58), *corajo* (Dur 72).

kürjōža, im. znatiželjna, radoznala žena (TUR); kurjožan/kurjožast, *-na*, prid., znatiželjan, radoznao

Riječ potječe od mlet. *curioso* (Bo 214) ili tal. pridjeva *curioso* (Zi 491). Skok je tumači kao *kuriōz*, *kurijož* < učeni tal. *curioso* 'radoznao' < lat. *cūrīosus* (Sk 2, 240)

lēšan/lešo, prid., kuhan (o mesu ili ribi); lešada, im., kuhano (meso, riba) (ŠAM: 183, 184); (isto u: TUR)

Riječ potječe od mlet. priloga *leso* u značenju 'kuhano'. Mletački rječnici bilježe je na sljedeći način: *léssso* »bollito o cotto nell'acqua« (Bo 366), *lesso* (Dur 139, Ro 535), *leso* (Do 327, Mi 106). U stand. tal. *léssso* (Zi 994). Usp. Sk 2, 290 i An 483.

mācān, prid., zaprljan, uprljan, koji ima maću, *Ja san, dragi, mila tvome ocu, ko maćana šenica u docu* (ŠAM: 191; isto u ŠUB: 107); neizlječivo bolestan (TUR); maća, im., mrlja, bolest, bolest vinove loze (MAT); komp. maćaniji, 1. koji ima maću, koji je uprljan; prljav, uprljan, zamazan, *Cili je maćan po nogan*; 2. pren. pokvaren, *Maćni zub* (BAB: 238)

Posuđenica iz mlet. *màcia* (Mi 110), *machia* »segno o tintura« (Bo 380) + hr. sufiks *-an*. U stand. tal. *macchia* (Zi 1029). Klaić bilježi i pridjev *mācav* u značenju 'pjegav, oštećen, manjkav, kilav' (Kl 826).

mèrlast/mírlast, prid., čipkan, proizveden od čipke; merla, im., čipka (ŠAM: 199); merlo, mirlić, im., čipka, vrsta čipkastog pletiva (MAT)

Riječ potječe iz mlet.: *merlo* »Fornitura fatta di filo a merluzzi« (Bo 412), *merlo* »merlo, fig. furbone« (Do 374), *merlo* (Pi 199, Ro 620). U stand. tal. *mèrlo* (Zi 1090). Usp. i Sk 2, 430.

měškinjāst, prid., slab, osjetljiv (ŠAM: 199); slabašan (TUR)

Hibridna pridjevska izvedenica od mlet. *meschìn* »meschino« (Bo 413), *meschin* (Dur 401, Ro 621) + hr. sufiks *-ast*. Usp. i Vi 2, 193–194.

mizēran, prid., bijedan, slab, osjetljiv (ŠAM: 202); mižerja, im., sirotinja (TUR); prid., jadan, bijedan, nesretan, mali, *Kako je tako mizeran?* (BAB: 257)

Hibridna pridjevska izvedenica od mlet. pridjeva *miserò* 'infelice' / im. *miseria* (Bo 417) + hr. sufiks *-an*. Posuđenica iz mlet./tal.: *miseria* (Bo 417, Do 379, Dur 159), *mi]eria* (Ro 632), *misèria* (Zi 1116). Vinja bilježi i pridjev *mižérjast* u značenju 'slabašan, nerazvijen' (Vi 2, 195). U Anića je zabilježen oblik *mizērija* u značenju 'bijeda, jad' i prema njemu, taj je termin klasičnog podrijetla (An 540). Usp. i Sk 2, 419.

müsav, prid., zamazan (oko usta) (ŠAM: 209); stidljiv, neuredan (TUR)

Hibridna izvedenica od tal./mlet. *muso* + hr. sufiks *-av* (Ba 442). U stand. tal. *mùso* (Zi 1156). Mlet. rječnici bilježe ove oblike: *muso* (Bo 434), *muson* »persona sempre arrabbiata (da muso)« (Dur 165), *mùso* (Mi 129), *muso* (Ro 666). Usp. Sk 2, 488.

mütav, prid., komp. mutaviji, 1. nijem, koji loše govori, šutljiv, *Lipa cura, a mutava* (BAB: 268), 2. pren. blesav, nesnalažljiv, *E jesi mutav;* (raditi) kao mutav, *On radi ko mutav* (BAB: 268)

Posuđenica od mlet. *muto* »dicesi a quello che non parla« (Bo 435) ili tal. *muto* (Zi 1157) + hr. sufiks *-av* (Ba 442).

nàgrišpān/nàgrešpān, prid., zgužvan, nagužvan (o odjeći) (ŠAM: 212); zgrišpan, prid., zgužvan (TUR); komp. nagrešpaniji, naboran, *Ženica suveljiva, sbijena lica, nagrešpana, koraci do bunara* (BAB: 274); također i **zgrišpan**, prid., zgužvan (o odjeći), naboran (o čovjeku) (ŠAM: 435); (isto u TUR)

Posuđenica od mlet. *increspār* »far le cresse alle camicie, alle vesti etc.« (Bo 337), tršč. *ingrespar* (Pi 171) < *grespa* »crespa, grinza, ruga« (Pi 159). U našim je primjerima riječ o hibridnim pridjevskim izvedenicama od prefiksa *na-* koji označava svršenost (Ba 497) i hr. prefiksa *s-*, odnosno u ovom slučaju alomorfa *z-* ispred zvučnog suglasnika *g*, u značenju 'postizanja cilja' (Ba 507) + mlet. *increspār* + hr. sufiks *-an*. Usp. i Sk 2, 191.

napitūran, prid., obojan, od pitura/pituravat (ŠAM: 216); napiturat (se), glag., 1. namazati piturom (bojom), 2. napomadati se, našmikati se (ŠAM: 216)

Pridjev nastao od hibridne glag. izvedenice koja se sastoji od hr. prefiksa *na-* koji označava svršenost (Ba 497) + posuđenica iz mlet. *pituràr* (Bo 514), *piturar* (Do 475, Ro 801), *piturare* (Dur 198) i tal. *pitturàre* (Zi 1350) + hr. sufiks *-an*. Usp. Sk 2, 668 i An 761.

nàprišan / nàprišan / nàprišan, prid., 1. koji na prišu radi; 2. koji je nagao (ŠUB: 122); koji je žuran, brz, nagao, *Kud si navro, šta si tako naprišan?* (BAB: 282)

Hibridne izvedenica od hr. prefiksa *na-* koji označava svršenost (Ba 497) + mlet. im. *pressa* + hr. sufiks *-an*. Riječ ‘priša’ vuče podrijetlo iz nekog od mlet. govora: *pressa* »fretta, affrettamento« (Bo 533), *priessa* (Ro 829), *prèsa* (Mi 161), *pressa* (Dur 202), *presa* (Do 491, Pi 250) i/ili tal. *prèssa* (Zi 1402). Usp. i Sk 3, 34.

natèntan, prid., naveden, nagovoren, *Ne bi ti on doša da nije natentan* (BAB: 286)

Hibridna složenica od hr. prefiksa *na-* koji označava svršenost (Ba 497) + mlet. glag. *tentar* + hr. sufiks *-an*. Posuđenica iz mlet.: *tentar* »indurre in tentazione« (Do 729), *tentare* (Dur 298), *tentar* (Ro 1147), *tentàr* »Far provare, Provare, Sperimentare« (Bo 743). U stand. tal. *tentàre* (Zi 1867). Prema Skoku: *tentati* ‘nagovarati na što; iskušati’ < tal. *tentare*; oblici s ‘en’ – *tentat* su talijanizmi, a oni s ‘an’ – *tantat* su dalmatskog podrijetla (Sk 3, 458). Vinja se nadovezuje na Skokovu etimologiju i ovaj glagol bilježi kao *tèntat* ‘nagovarati na zlo, iskušavati’ (Vi 3, 253).

nedupèrān, prid., neupotrebljen, nekorišten, neiskorišten, nov (ŠAM: 222); duperat, glag., koristiti (TUR)

Hibridna složenica od hr. prefiksa *ne-* koji »negira osnovno značenje odnosnih pridjeva« (Ba 412) + mlet. glag. *doperar* u značenju ‘koristiti’ + hr. sufiks *-an*. Posuđenica iz mlet. *doperàr* (Bo 245), *doperar* (Ro 327), *doperare* (Dur 89). Usp. i Sk 1, 459.

nëōbadan, prid., tvrdoglav, neposlušan, nevaljao; obadat / obadavat, glag., marati, hajati, voditi računa o komu ili čemu, *Pelijo mu, ne pelijo, ijonako ne obadaje nikog.* (ŠAM: 221; 225); obadati, glag., obratiti pozornost na koga ili što (MAT); obadavat, glag., obratiti pozornost nekome (TUR)

Hibridna složenica od hr. prefiksa *ne-* koji je čest s glagolskim pridjevima (Ba 437) + mlet./tal. glag. + hr. sufiks *-an*. Posuđenica iz mlet.: *badàr* (Bo 54), *badar* (Pi 42, Ro 53), *abadar* (Do 13), *abadàr* (Mi 1), odnosno tal. *badàre*, *abàdare* (Zi 196). Vinja ovaj termin bilježi kao *abàdat*, *abadàvat* ‘obazirati se’, uz

varijantu *obadāt* (Vi 1, 11). Skok objašnjava kako je došlo do zamjene tal. prefiksa domaćim: *obàdat* < tal. *abbadare* (Sk 1, 2).¹⁴ Usp. i An 643.

pěčast, prid., koji je krupniji, ojači, pojak (ŠUB: 144)

Dolazi od mlet./tal. *pezzo*: *pěča* 'komad' (usp. Skok 2, 627; Vi 3, 10). Iz mlet. *pezzo* »parte di cosa solida« (Bo 501) ili tal. *pèzzo* koji u sintagmi *un pezzo d'uomo* ima značenje »un uomo grande e grosso« (Zi 1319) + hr. sufiks *-ast*.

pegula, pėgulan, prid. i im., peh, nesretno čeljade; (biti) pegulan; nesreća, (ŠAM: 254); onaj kome sve loše ide (TUR)

Posuđenica iz mlet./tal.: *pėgola* »disdetta, sfortuna« (Do 445, Mi 150, Ro 754), *pėgola* (Pi 234), *pėgola* (Dur 187), *pegola* (Bo 485), *pėgola* (Zi 1293). U Vinje termin *pėgula* na čitavoj obali ima i pravo značenje 'katran, smola' i preneseno 'nezgoda, peh, smola' (Vi 3, 12). Usp. Sk 2, 631 i An 744.

pòko, prid. i pril., malo, *Naš svit pòko radi, pòko i zaradi* (ŠAM: 270); malo, slabo, loše, pril. (TUR)

Dolazi od mlet. *poco* »contrario di molto« (Bo 516) ili tal. *pòco* (Zi 1358).

prīšan, prid., hitan, žuran; *Ko kočka na jajin leži cilo jutro, a šta prišni posli stoje, baš ga briga* (ŠUB: 167); prid., komp. prišniji, 1. hitan, žuran, prijek. *E jesi prišan, moj Bože*, 2. pren. važan, *Prišnji mi je ovaj posa od ičeg*. (BAB: 367)

Riječ vuče podrijetlo iz nekog od mlet. govora: *pressa* »fretta, affrettamento« (Bo 533), *priessa* (Ro 829), *prèsa* (Mi 161), *pressa* (Dur 202), *presa* (Do 491, Pi 250) i/ili tal. *prèssa* (Zi 1402) + hr. sufiks *-an*. Usp. i Sk 3, 34.

ričast, prid., koji je kovrčave kose (ŠAM: 312); kovrčav, kudrav (TUR); kovrčast (ŠUB: 180); prid., kovrčast, kovrčaste kose (BAB: 392)

Hibridna pridjevska izvedenica od mlet. pridjeva *rizo* + hr. sufiks *-ast* (Ba 433). U mlet. rječnicima zabilježeni su sljedeći oblici: *rizzo* »Crespo e innanelato, e si dice de' capelli« (Bo 579), *rizo* (Ro 890); *risso*, *riz* (Dur 219); *rizo* (Do 530, Pi 266); *rizàr-se* u značenju »arricciare« (Mi 171). Usp. i Sk 3, 137.

riğast, na pruge (najčešće na odjeći), riga, im., crta, crtica (ŠAM: 312); rige, im., pruge (najčešće na odjeći) (MAT); riga, im., pruga na nečemu (TUR)

Hibridna pridjevska izvedenica od mlet./tal. im. *riga* 'linija' + hr. sufiks *-ast*. Posuđenice iz mlet. *riga* (Do 523, Ro 880, Bo 575) i/ili tal. *riğa* (Zi 1530). Usp. i Sk 3, 124.

¹⁴ Naši refleksi (*abadat*, *abadavat*, *obadavat*) ne poznaju povratni oblik kao ni njihov mlet. uzor. (Vinja 1986: 431).

rüvinjān, komp. ruvinjaniji, oštećen, nagrđen, ranjen, *Ovi drugi ti je malo ruvinjan* (BAB: 398)

Hibridna pridjevska izvedenica od mlet. glag. *ruvinar* + hr. sufiks *-an*. Posuđenica iz nekog od mlet. govora: *ruvinar* (Do 539, Ro 908), *rovinare* (Dur 431), *ruvinār-se* (Mi 173), *rovinār* »guastare« (Bo 586) i/ili tal. *rovinàre* (Zi 1577). Skok je bilježi kao: *ruvinat* < lat *ruīna* (od *ruere*) > tal. *rovina* (Sk 3, 167).

siġūr, prid., siguran, uvjeren: *Sto na sto san sigur da mu je (Markiši) pripala tretina didovine*. (ŠUB: 186); siguran, osiguran, *Ja san sigur da je to tako* (BAB: 406)

Posuđenica iz mlet.: *sicuro*, *seguro* (Ro 1026), *sicūro* (Bo 660), *sicuro* (Dur 261). U stand. tal. *sicūro* (Zi 1698). Skok bilježi oba oblika i objašnjava ih ovako: *sikūr* < tal. *sicuro*; *siġūr* < mlet., *c* > *g* (Sk 3, 233).

stèntan/tèntan, prid., 1. sređen, jasan, pripremljen; 2. razuman, koncentriran, usredotočen (BAB: 463)

Vinja bilježi *stentàt imprf* u značenju 'raditi, mučiti se' i *stèntan adj* 'vrijedan, radišan', i navodi da je nastao od tal. glag. *stentare* »durare fatica per riuscire« (Vi 3, 192). U stand. tal. *stentàre* »durare fatica, fare sforzi per riuscire in qlco.« (Zi 1792). Usp. i Skok 3, 413.

šaldan, zakrpan lemljenjem (npr. metalna posuda) (ŠAM: 348); šaldat, glag., lemljenjem krpiti metalne posude (MAT); šaldadur, im., veće lemilo (TUR)

Posuđenica iz mlet. im. *saldame* (Bo 592), *saldàme* »pietra pomice in polvere, per la pulizia del tegame« (Mi 174). Kod Vinje *saldām*, *saldama m* 'pjesak za čišćenje suđa', isto i *šaldām* (Vi 3, 142). Ili je od mlet. glag. *saldàr* »riunire o ricongiungere le aperture e fessure di che che sia rotto, col mezzo di colla o simile« (Bo 593), odnosno tal. *sadlàre* (Zi 1589).

šèmpijast, prid., budalast, luckast (ŠAM: 352); luđak, budala (TUR)

Hibridna pridjevska izvedenica od pridjeva *s(c)émpio* mlet./tal. podrijetla + hr. sufiksa *-ast* (Ba 433). Posuđenica iz tal. i/ili mlet., poimeničeni pridjev: *scémpio* (Zi 1626), *sempio* (Bo 643), *senpio* (Dur 252), *sempio* (Do 611, Pi 293, Ro 999) *sèmpio* (Mi 187). Usp. i Sk 3, 236–237.

šèsan/šèstan, prid., skladan, zgodan, lijep, koji ima šesta, koji je skladan, skladno, lijepo razvijen (*šesan ko kip*): *Svitu muka šta san šesna struka, šnajder kroji pa mi čusto stoji*. (ŠAM: 352); šest, im., sklad (MAT); šest, im., lik, izgled, oblik (TUR); skladno razvijen, zgodan, *šesan ko kip* (ŠUB: 203); komp. šesniji, lijep, pristao, zgodan (*ganga – Oj divojko, materina šesna, grlila te moja ruka desna; Šesan momak, nema šta!*) (BAB: 443)

Hibridna pridjevska izvedenica od im. mlet. podrijetla *šest* + hr. sufiksi *-an*. Mletacizam od *sesto* (Bo 649, Do 616), *sèsto* (Dur 255, Mi 188, Pi 294, Ro 1010). U stand. tal. *sèsto* (Zi 1681). Usp. i Sk 3, 226.

škapùlan, prid., spašen: od škapulat se, *-an*, glag., spasiti se, otići iz neželjena društva, izvući se: *Jedva se je škapula od onog šantalaša*. (ŠAM: 355); škapulat, glag., spasiti (TUR; MAT)

Posuđenica iz mlet. *scapolàr* »scapolare; liberarsi; scappare; scampare; evadere« (Bo 619), tršč. *scapolar* (Pi 283, Ro 959) ili tal. *scapolàre* (Zi 1620) + hr. sufiksi *-an*. Usp. i Sk 3, 256.

škàrtan, prid., izdvojen, izbačen (ŠAM: 355); škartano, prid., odbačeno kao višak, bezvrijedno (TUR)

Posuđenica od mlet. glag. *scartàr* »escludere, ricuare, rifiutare« (Bo 621, Pi 284) i/ili tal. *scartàre* (Zi 1623) + hr. sufiksi *-an*. Skok bilježi etimologiju od lat. *charta* > tal. *carta*, te dodaje da tu spada i s tal. prefiksom *s-* *škartoc* < tal. *scartozzo* = *scartoccio* »cartoccio«, odnosno glag. *škartati*, *-ām* u značenju 'ono što se odbacuje, upravo briše iz knjiga' (Sk 1, 658). Usp. i Vi 3, 169.

škican, prid., zgužvan (o odjeći): *Oda u škicanon odilu, ko da ga je krava izvakala*. (ŠAM: 355); škicano, prid., zgužvano, uprljano (TUR)

Hibridna pridjevska izvedenica od glag. *škicat* mlet. podrijetla u značenju 'zgužvati' + hr. sufiks *-an*. Mletački ga rječnici bilježe na sljedeći način: *schizàr* (Bo 628), *schizar* (Do 588, Pi 285, Ro 970), *schizàr-se* (Mi 182), *schizare* (Dur 245).

škûr, prid., taman (o odjeći), mračan (o vremenu) (ŠAM: 357); škuro, prid., tamno (TUR); (isto i MAT); taman, mračan (ŠUB: 206); prid., 1. taman, mračan; 2. zagasiti, zatvorene boje, *Di je ona moja škura bljuzica?* (BAB: 447)

Dolazi od mlet./tal.: *scuro* »oscuro, buio« (Bo 638, Do 606, Dur 250, Pi 291, Ro 990), *scùro* (Mi 186), *scùro* (Zi 1654). Skok ga bilježi kao *škur* < talijansko-trščanski *scuro*, istroromanski *skur* (Sk 3, 274).

špacast, prid., koji je neuredan (od špaceta, ž., žlica s dugačkim drškom za čišćenje rupa pri bušenju kamena) (ŠUB: 208)

Posuđenica iz mlet. *spazzèta* (Bo 685), *spazèta* (Mi 197) u značenju 'četka'. Usp. i Sk 3, 307.

špôrak, prid., 1. nečist, prljav, zamazan, 2. pren. nepošten, pokvaren (ŠAM: 361); šporko, prid., prljavo, nečisto (TUR); (isto u BAB: 451)

Riječ potječe od mlet./tal. pridjeva: *sporco* (Bo 694), *sporco* (Do 671, Ro 1078), *spòrco* »che non è pulito; (fig.) che è disonesto, disonorevole, immorale« (Zi 1772). Usp. i Sk 3, 410.

štàman, prid., vunen (o odjeći); ... *daj im svilene šudare, štamane pregače* ... (BAB: 452)

Preuzeto najvjerojatnije iz mlet. *stame* »filo di lana più attorto del consueto« (Bo 700), tal. *stàme* (Zi 1783) + hr. sufiks *-an*. Vinja (3, 235) bilježi riječ *štâm*, *štàm* u značenju 'vunena preda tvorničke izrade', odnosno 'raznobojni vuneni konac razne debljine' < mlet./tal.

štràmbān/štràmba, prid., nastran, čudan (ŠAM: 363); (isto u ŠUB: 210)

Posuđenica od mlet./tal. *strambo* »eccentrico, bizzarro, e per estensione, intemperante« (Pi 316), *strambo* (Bo 710), *stràmba* (Zi 1803) + hr. sufiks *-an*. Skok bilježi *štrambo* 'nespretno čeljade' < talijanizam *strambo* »chi ha occhi storti; stravagante« (Sk 3, 417).

šumprešān, prid., izglačan: od glag. *sumprešat*, *sumprešavat*, *glačati*, *peglati* (ŠAM: 344); *šumpreš*, im., *glačalo* *punjeno žarom*; *šumprešavat*, *glag.*, *glačati* (TUR); (isto u MAT)

Hibridna pridjevska izvedenica od mlet. glagola *šumprešat* u značenju 'peglati' + hr. sufiks *-an*. Mletački rječnici bilježe ga na sljedeći način: *sopres-sār* (Bo 674), *sopresar* (Do 650, Pi 306), *sopresār* (Mi 195), *sopressare* (Dur 270), *sumpressar* (Ro 1120).

šuvigav, prid., suh, košcat (ŠUB: 212), suh, prosušen, košcat, ... *ko šuvigav lanjski oras pod ljuptinon* (BAB: 458)

Vinja bilježi glag. *šufigàti* koji dolazi od *sofegar* »soffocare, impedire il respiro«, (Bo 670), *sòfego* »vampa affannosa«, tršč. *sòfigo*, *sòfigaz* »afa, caldo opprimente« (Vi 3, 241). U Miotta *sofegàr-se* »soffocare; consumare, soffriggere« (Mi 193).

tišikav, prid. koji boluje od tišike (tuberkuloze); usp. *tišika*, im., *tuberkuloza*, *sušica*: *Pušijo je prikoviše i, jakako, dobijo tišiku*. (ŠAM: 375) (isto u ŠUB: 216); *tišikav*, prid., *tuberkulozan*, *slaba života* (TUR); prid., koji boluje od tišike (BAB: 465)

Posuđenica iz mlet. *tisico* »infetto di tisichezza« (Bo 752). Skok bilježi riječ *tisika* u značenju 'sušica' > tal. *ftisi* bilježi i pridjev na *-av* *tisikav* (Sk 3, 473). Usp. i Vi 3, 200.

torkùlan, prid., *kovrčav* (o kosi); usp. *ćíćav* (ŠAM: 376)

Posuđenice od mlet. im. *torcolo* »torchio, strumento da premere« (Bo 757), *tòrcolo* (Mi 211), odnosno tal. *tòrcolo* (Zi 1898) + hr. sufiks *-an*. Usp. Vi 3, 267 i Sk 3, 484.

vàlivēn/fàlivēn, prid., *pogrešan*, s manom: usp. im. *valinga*: *pogrješka*, *nedostatak*, *manjkavost* (ŠAM: 401)

Posuđenica iz mlet. *falir* »Fallire; Mancar di danari de' mercanti« (Bo 259), *falir* (Do 222, Ro 353), *falire* (Dur 371); tal. *fallire* (Zi 677). Usp. Sk 1, 504 i Kl 409. Anić bilježi glagol *fàlit* 'nedostajati, manjkati' kao posuđenicu iz njem. od *falen*, zbog akcenta *fàlit* (An 223). Možda su se pomiješala oba akcenta jer samo tal. *fallire* dopušta akcent *falit*.

zîngāv/zîngān(i) prid., koji je od zinge, koji ne hrđa; (od zinga, ž., lim koji ne hrđa) (ŠUB: 254) (isto u BAB: 525)

Preuzeto iz tršč.-mlet. *zingo* u značenju 'cink' (Do 812, Pi 361) + hr. sufiks *-an*. Usp. i Vi 3, 322.

žûntâst/žûnt, 1. prid., pren. snalažljiv; 2. žunta, im., lošije meso (s puno žila i kostiju: *Đava ga odnjo s vakin meson! Vidi da mi je proda samu žuntu.*); 3. slabost, onemoćalost, stanje slabosti (*Sve su mi žunte pale.*) (ŠAM: 443); žunta, im., dio tijela (mišić) (TUR); žunta, im., dodatak na kupljeno meso (kosti ili iznutrice) (MAT)

Dolazi od mlet. im. u značenju 'dodatak, ostatak': *zonta* (Bo 820, Do 820, Dur 319, Pi 363), *zònta* (Mi 227), *zonta* (Ro 1267). Usp. i Sk 1, 481.

žvèlt, prid., (koji je) otporan, žilav, okretan, veseo, hitar (ŠAM: 444); žventil, prid., spretan okretan (TUR); hitar, okretan (MAT); komp. žveltiji, okretan, žustar, brz, živahan, otporan, žilav, *Ti nisi vidijo tako žvelto čeljade* (BAB: 535)

Posuđenica iz mlet. prema *svelto* »Svelto; Furbo; Astuto« (Bo 726), *svelto* (Do 709, Dur 454), *švelto* (Ro 1127) ili tal. *svèlto* (Zi 1831). Usp. Sk 3, 690 i Vi 1, 29.

Vrela:

BABIĆ, IVAN 2008. *Studenački rječnik*. Župni ured Studenci: Studenci.

Pjesme i riječi mjesta Medov Dolac. Dostupno na: http://www.lovrec.hr/medovdolac/index.php?option=com_content&view=article&id=57;; zabilježio Petar Matković, posljednji pristup: 11. lipnja 2012.

Rječnik Župe i Zabiokovlja. Dostupno na: <http://www.bijakova.com/Rjecnik.htm>, zabilježio Davor Turić, posljednji pristup: 11. lipnja 2012.

ŠAMIJA, IVAN BRANKO 2004. *Rječnik imotsko-bekijskoga govora*. Zagreb: Društvo Lovrećana.

ŠAMIJA, IVAN BRANKO; PETAR UJEVIĆ; IVAN BEKAVAC BASIĆ 2001. *Rječnik imotskoga govora*. Zagreb: Zavičajni klub Imočana.

Literatura:

- ANIĆ, VLADIMIR 2000. *Rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- BABIĆ, STJEPAN 1991. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku: nacrt za gramatiku*. Zagreb: HAZU i Globus.
- BARIĆ, EUGENIJA I SUR. 1995. i 2003. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- BIDWELL, CHARLES E. 1967. Colonial Venetian and Serbo-Croatian in the Eastern Adriatic: A Case Study of Languages in Contact. *General Linguistics*, 7, 13–30.
- BOERIO, GIUSEPPE 1993. *Dizionario del dialetto veneziano*. Firenze: Giunti.
- DORIA, MARIO 1987. *Grande dizionario del dialetto triestino*. Trieste: Edizioni «Il meridiano».
- FILIPOVIĆ, RUDOLF 1986. *Teorija jezika u kontaktu. Uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb: Školska knjiga.
- FOLENA, GIANFRANCO 1968–70. Introduzione al veneziano «di là da mar», *Bollettino dell'Atlante Linguistico Mediterraneo*, 10/12, 331–376.
- FUERST-BJELIŠ, BORNA; IVAN ZUPANC 2007. New 18th Century Venetian Border in Croatia and its Spatial and Demographic Implications. *Hrvatski geografski glasnik*, 69/2, 41–52.
- GAČIĆ, JASNA 1979. Romanski element u splitskom čakavskom govoru. *Čakavska rič*, 1/1979. i 2/1979. Split: Književni krug, 3–54 i 107–155.
- KLAIĆ, BRATOLJUB 1984. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod MH.
- LISAC, JOSIP 2008. Govori Dalmatinske zagore kao dio novoštokavskog ikavskog dijalekta. *Croatica et Slavica Iadertina*. Zadar: Filozofski fakultet, 105–114.
- LUKEŽIĆ, IVA 2003. Čakavsko u štokavskome govoru Imotske krajine. *Čakavska rič*, 1–2. Split: Književni krug, 5–25.
- LUKEŽIĆ, IVA 2004. Nad rukopisom Rječnika imotsko-bekijskoga govora. U: *Rječnik imotsko-bekijskoga govora*, ur. Ivan Branko Šamija. Zagreb: Društvo Lovrečana Zagreb, 452–458.
- LJUBIČIĆ, MASLINA 1992. O semantičkoj specijalizaciji hrvatskih posuđenica u mletačkom dijalektu Dalmacije. Zbornik radova *Strani jezik u dodiru s materinskim jezikom*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 231–235.
- LJUBIČIĆ, MASLINA 2000–2001. Sul ruolo del tedesco come lingua donatrice nella formazione dei falsi amici croato-italiani. *Studia Romanica et Anglicae Zagabiensia*, 45/46, 137–176.

- LJUBIČIĆ, MASLINA; NINA SPICIJARIĆ 2008. Pridjevi mletačkoga podrijetla: prilagođenica i izvedenice. *Zbornik radova Riječki filološki dani*. Rijeka: Filozofski fakultet, 849–870.
- MIOTTO, LUIGI 1984. *Vocabolario del dialetto veneto-dalmata*. Trieste: Edizione Lint.
- MULJAČIĆ, ŽARKO 2002. L'imbarazzo della scelta: Veneziano orientale, veneziano coloniale, veneziano de là da mar? «...E c'è di mezzo il mare»: *lingua, letteratura e civiltà marina, Civiltà italiana*, Nuova serie 2–2002, Volume primo. Firenze: Franco Cesati, 103–111.
- NIGOEVIĆ, MAGDALENA 2007. *Romanizmi u Berekinu*. Split: Hrvatsko kulturno društvo Napredak.
- PINGUENTINI, GIANNI 1969. *Nuovo dizionario del dialetto triestino. Storico, etimologico, fraseologico*. Bologna: Cappelli.
- ROSAMANI, ENRICO 1999². *Vocabolario giuliano*. Trieste: LINT.
- SILIĆ, JOSIP; IVO PRANJKOVIĆ 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.
- SKOK, PETAR 1971–1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV. Zagreb: JAZU.
- SOČANAC, LELIJA 2004. *Hrvatsko-talijanski jezični dodiri: s rječnikom talijanizama u standardnome hrvatskom jeziku i dubrovačkoj dramskoj književnosti*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- ŠIMUNDIĆ, MATE 1971. *Govor Imotske krajine i Bekije*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.
- TEŽAK, STJEPKO; STJEPAN BABIĆ 2000. *Gramatika hrvatskoga jezika, priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- VINJA, VOJMIR 1986. *Jadranska fauna. Etimologija i struktura naziva*, I–II. Split: Logos.
- VINJA, VOJMIR 1998–2004. *Jadranske etimologije. Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Knjiga I. A–H (1998). Knjiga II. I–Pa (2003). Knjiga III. Pe–Ž (2004). Zagreb: HAZU i Školska knjiga.
- ZINGARELLI, NICOLA 2002. *Lo Zingarelli 2002 – Vocabolario della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli.
- WOLFF, LARRY 2001. *Venice and Slavs: The Discovery of Dalmatia in the Age of Enlightenment*. Stanford: Stanford University Press.

Adjectives of Romance origin in the speech of the Biokovo Mountain hinterland

Abstract

Numerous linguistic studies have attempted to analyze the presence of Romanisms in the dialect of the central Dalmatian Coast. However, the speech used in the surrounding area (the Dalmatian hinterland) has been less extensively researched and studied. This paper analyses the remnants of Romance influences in the large yet sparsely populated area surrounding Biokovo. In light of the fact that linguistic borrowings are mostly evident in noun and verb categories, this paper pays particular attention to the morphological characteristics of Romance adjectives, since less research has been carried out in this specific area. The observed corpus was obtained by extracting Romanisms from recent lexicographic works. An overview of the social and historical background of the Biokovo area is provided, which explains how the Romance influences came to be. A lexicographical and etymological analysis of adjectives of Romance origin is provided, followed by an examination of the adaptation of these adjectives.

Ključne riječi: Zabiokovlje, romanizmi, pridjevi, adaptacija

Key words: Biokovo mountain hinterland, Romanisms, adjectives, adaptation

